

Op zoek naar de arbeidersklasse. Intellectuelen-arbeiders in de nasleep van mei '68

Sinds de gebeurtenissen van mei '68 in Frankrijk wordt er zowat om de tien jaar een nieuwe golf van publicaties, herinneringen, analyses en reportages op het publiek losgelaten. De dit jaar op gang gekomen publicatiestroom overtreft haast alle andere en is nog nauwelijks bij te houden. In die zin is de meibeweging ongetwijfeld een van de meest gemediatiseerde protestbewegingen uit de 20e eeuw. Zelfs België heeft zijn aandeel gehad in de voorbije mei '68-hype. Nochtans moeten hierbij enige kanttekeningen gemaakt worden.

Vooreerst is er de vaststelling dat de Belgische variant van mei '68 vandaag in de eerste plaats door een communautaire bril wordt gezien. Hoewel de studentencontestatie een vrij veralgemeend fenomeen was, hebben de perscommentatoren vooral de protesten aan de Leuvense universiteit onthouden, omdat deze de directe aanleiding zijn geweest tot de splitsing van de universiteit. Zelfs de contestatie aan de Vrije Universiteit Brussel heeft uiteindelijk een dergelijke vertaling gekregen. Vanuit die optiek wordt mei '68 in België vooral geïnterpreteerd als de aanzet tot de federalisering van het land. Een erg reductionistische interpretatie. Zo wordt er bijvoorbeeld geen rekening gehouden met het feit dat deze stroomversnelling in de communautaire ontwikkelingen vooral teruggaat tot de staking tegen de Eenheidswet van 1960–61 en de oprichting van een Waalse massabeweging, de Mouvement Populaire Wallon (MPW). Het was deze beweging die van het federalisme een van haar belangrijkste eisen maakte en zo mee de aanzet gaf tot de volledige communautarisering van het Belgische politieke landschap.

Door de nadruk te leggen op het communautaire, gaat men bovendien volledig voorbij aan een van de centrale elementen van de studentencontestatie, met name de kritiek op de universitaire ivoren toren, de betutteling van de jongeren en de eisen van inspraak door de studenten. Dit reductionisme sluit ook merkwaardig goed aan bij een tendens tot banalisering van de contestatie. Mei '68 wordt dan

---

Dominique Meeüs (2e v.l.) als 'arbeider-intellectueel' in de staalfabriek Thy-Marcinelle et Monceau (T.M.M.) rond 1971 (collectie Dominique Meeüs)

afgedaan als een revolte van “*fils à papa*” (*Le Vif Historia*, januari 2008) of als een “*revolutie die nooit heeft plaatsgegrepen*” (*Knack Historia*, januari 2008). In dezelfde denktrant wordt het revolutionaire karakter van de beweging, het in vraag stellen van de toenmalige maatschappij, het zoeken naar radicale alternatieven, meer en meer opzijgeschoven om de nadruk te leggen op de mentaliteitswijzigingen (bevrijding van de seksualiteit, ontkerkelijking,...), op het aspect van een generatieconflict of dat van een culturele stroomversnelling.

Deze tendens wordt nog versterkt door de keuze van de personen die men aan bod laat komen om te getuigen over de wijze waarop zij mei '68 beleefd hebben. In het recent uitgegeven *68 Belges en Mai* (Élodie de Séllys, 2008) komt een plejade van bekende Belgen aan het woord: journalisten, advocaten, academici, psychologen, sociologen, priesters, politici, kunstenaars en schrijvers. Een eerste vaststelling is dat het begrip ‘bekende Belg’ hier in feite gereduceerd wordt tot dat van ‘bekende Franstalige Belg’. Een hele reeks van personaliteiten uit Vlaanderen, die mei '68 ook beleefd hebben, wordt daardoor buiten beschouwing gelaten. Een gemiste kans. Fundamenteler is dat door de nadruk te leggen op de rol van de personaliteiten, van personen die het op een of ander wijze ‘gemaakt’ hebben in het leven, men een enigszins vertekend beeld krijgt. Geschiedenis wordt immers niet gemaakt door personaliteiten, maar door diverse, uiteenlopende actoren. Sommigen onder hen behoren nu inderdaad tot de elite van het land, maar anderen, die daarom niet minder belangrijk waren, zijn uit ons directe gezichtsveld verdwenen of hebben zelfs nooit tot de elite behoord. Zo valt het op dat er in dit overzicht geen plaats is voor arbeiders die de meibeweging vooral via wilde stakingen en de oprichting van arbeiderscomités beleefd hebben en evenmin voor een aantal actoren voor wie mei '68 niet zomaar een fase is geweest, maar een echte ommezwaai in hun leven: de studenten of academici die eind jaren 1960 niet alleen gebroken hebben met de universitaire wereld, maar meteen ook met het burgerlijke bestaan. Zij die vanuit een maoïstische overtuiging als intellectuelen-arbeiders in de fabriek zijn gaan werken. In de maoïstische optiek was het immers de taak van de intellectueel om naar het volk toe te gaan en de arbeiders het revolutionaire pad op te leiden. In *68 Belges en Mai* wordt er in sommige getuigenissen wel verwezen naar deze intellectuelen-arbeiders, maar men heeft nagelaten om deze ook effectief aan het woord te laten.

Van de politieke stromingen die uit de contestatie van het jaar 1968 zijn naar voor gekomen is het maoïsme misschien wel de meest specifieke. Oorspronkelijk was het in België ontstaan als een afscheuring van de Belgische communistische partij. Uit ongenoegen met de zogenaamde revisionistische koers van de partij had een groep rond Jacques Grippa, leider en gewezen verzetsman, zich in 1963 afgescheurd om een eigen partij uit de grond te stampen. Ondanks de politieke en financiële steun vanuit China heeft deze partij zich nooit kunnen waarmaken. Maar de Vietnambeweging en de libertaire mythe van de Chinese culturele revolutie deed het maoïsme wel aanslaan bij een nieuw publiek: het contestataire studentenmilieu. Het Moskoucommunisme had er afgedaan, maar het Chinese commu-

nisme, dat de revolutionaire fakkel had overgenomen, leek perfect tegemoet te komen aan de revolutionaire drang van een bepaalde studentengeneratie die zich niet meer kon herkennen in de westerse waarden van dat moment. De Leuvense studentengemeenschap, en meer bepaald de Studentenvakbeweging (SVB), werd op die manier een van de broeinesten van het maoïsme en van daaruit werd eind 1970 de basis gelegd van een nieuwe marxistisch-leninistische partij: Alle Macht aan de Arbeiders (AMADA). Deze stroming, die aanvankelijk alleen actief was in Vlaanderen, heeft zich vanaf midden jaren 1970 uitgebreid naar Wallonië onder de naam Tout le Pouvoir aux Ouvriers (TPO) en zich eind 1979 omgevormd tot de Partij van de Arbeid (PVDA)/Parti du Travail de Belgique (PTB).

Het maoïsme sloeg vooral aan bij een deel van de geradicaliseerde Vlaamse KUL-studenten, maar ook studenten van de Université Libre de Bruxelles (ULB) – meer bepaald de groep van Université-Usine-Union (UUU) – en studenten van de toen nog unitaire Université Catholique de Louvain (UCL), gingen erin mee. Deze laatste groep, die zich eigenlijk ontwikkelde in de schaduw van de SVB, en later los van AMADA verder evolueerde, kreeg tot nog toe nauwelijks aandacht. Daarom wil ik hier twee getuigenissen naar voor brengen, deze van Françoise Charlier en van Dominique Meeùs, die beiden de kern uitmaakten van deze maoïstische stroming aan de UCL en later als arbeiders in de fabriek zijn gaan werken. Wie zich verder wil verdiepen in het parcours van de intellectuelen-arbeiders kan ook terecht in het boek van Imelda Haesendonck, *De fabriek* (1999).

Françoise Charlier: van de UCL naar de ACEC-fabriek

Ik ben in Kongo geboren in 1947 – mijn vader was er militair in het Belgische leger – maar mijn ouders waren eigenlijk afkomstig uit de streek van Froidchapelle. Na de onafhankelijkheid van Kongo zijn wij in 1960 halsoverkop naar België teruggekeerd. Ik heb mijn humaniora gevolgd bij de Zusters te Beaumont en in 1966 heb ik mij dan ingeschreven aan de Leuvense universiteit als studente in de thomistische filosofie. Het was een beetje een verrassende keuze. Ik was de enige vrouw tussen onder meer een groep Ierse priesters. Bovendien was ik sinds mijn zestiende niet meer naar de kerk geweest. Vooral vanaf het tweede jaar was ik daar betrokken bij de actie van de SVB waarvan Arnout Van Reusel en Kris Hertogen lid waren. De agitatie rond ‘Leuven Vlaams’ beleefde toen een van haar hoogtepunten. De discussies binnen de SVB in die tijd waren uitermate verrijkend. Er waren verschillende tendensen en personen als Paul Goossens of Walter De Bock hadden echt wel iets te vertellen. Ik geloof dat we met een drietal Franstaligen actief waren in deze beweging. Wij waren gewonnen voor een aparte Franstalige universiteit omdat wij geloofden dat Wallonië daar wel zou bij varen. Niettemin betreur ik dat het specifieke Leuvense karakter met de splitsing volledig is verloren gegaan. Na mijn tweede jaar in de thomistische filosofie heb ik dan de overstap gemaakt naar de sociologie, maar van echte studie was er geen sprake meer. Met de gebeurtenissen

van mei '68 in Frankrijk ben ik naar Parijs getrokken. Zomaar, al liftend, en ik herinner mij onder meer dat wij met de Franse studenten opgetrokken zijn naar de fabriek van Renault-Billancourt, het Parijse arbeidersbastion bij uitstek. Nadien ben ik nog naar de bezette universiteit van Kiel in Duitsland getrokken. Samen met een groepje Leuvense studenten en enkele studenten uit Latijns-Amerika ben ik toen ook Althusser beginnen lezen. Ludo Martens stond erop dat we ook Lenin zouden lezen, en dus ben ik ook aan Lenin begonnen. Je kan je wel voorstellen dat er van mijn sociologiestudies niet veel meer in huis is gekomen.

Beschouwde u zich als een maoïste op dat moment?

Ja, op dat moment maakte ik deel uit van de maoïstische stroming.

Wat trok u aan in deze stroming?

Precies kan ik dat niet uitleggen. Het was de hele atmosfeer: Vietnam, mei '68, een hele reeks van dergelijke zaken. Ik stond ook in nauw contact met de mensen van de SVB, die hoe dan ook een maoïstische organisatie was. Ik ben ze gevolgd naar de Limburgse mijnen en ook naar een mijnstaking in het Luikse. Ik had een enorme bewondering voor de SVB en zo is dan het idee opgekomen om langs Franstalige kant een gelijkaardige beweging op te zetten. Met een aantal mensen, Dominique Meeùs, Philippe Grignard, en enkele anderen – er was zelfs een zoon bij van de chocolaterie Côte d'Or – hebben we zo een eigen groep gevormd die losstond van de SVB.

Hoe is dan het idee ontstaan om naar de fabriek te gaan?

Ik was op dat moment in discussie met de mensen van de SVB. Het waren in eerste instantie de Vlaamse studenten die naar de fabriek wilden trekken. Zo heb ik ook die stap gezet, maar in Leuven is er in onze groep daarover nooit een echte discussie gevoerd. Eind 1969 heb ik de stap gezet door mij als arbeidster te laten aanwerven in de ACEC-fabriek in Charleroi. In feite had ik geen andere keuze: mijn ouders wensten mijn studies niet langer te betalen en ik was de universiteit beu. Genoeg gespeeld! Ik ben als eerste gegaan en Dominique Meeùs is dan in de loop van 1971 gevolgd. De wilde staking van Caterpillar-Gosselies in juni 1970 heeft daarin een belangrijke rol gespeeld. Léopold, mijn man, was daar direct bij betrokken. Fransstalige studenten, onder meer Dominique en Gilles, maar ook enkele Vlaamse SVB-studenten, zijn toen mee de piketten komen versterken. Er heerste een ongelooflijke sfeer, die ik nadien nooit meer beleefd heb. Sommige studentes waren ook bepaald sexy... Dominique is dan later zelf overgekomen en hij heeft zijn broer en de anderen – mensen die ik toen niet echt kende – vanuit Leuven mee naar Charleroi gebracht. Een tiental studenten hebben zich zo in de streek van Charleroi gevestigd. Dominique is aan de slag gegaan in de staalindustrie, zijn broer Gilles in de draadafdeling van ACEC. Marc Van Campen is bij het staalbedrijf Carlam (Cockerill-Sambre) gaan werken, Philippe Grignard bij Caterpillar te Gosselies. In

Françoise Charlier als arbeidster in ACEC (collectie Françoise Charlier)

die periode waren we echt overtuigde maoïsten. Wij vormden een kleine groep, vergaderden samen, hadden ook zekere contacten met een groep in Parijs, maar onze actie heeft nooit het regionale niveau overstegen. Door de sprong te maken naar de arbeidersklasse wilden de maoïsten in de eerste plaats een militante of revolutionaire actie op gang brengen. Ons aanvankelijk opzet was inderdaad om met de arbeidersklasse de 'Grote Avond' te maken. De ideeën uit deze periode hebben ons enorm getekend. Onze groep had ook iets van een sekte. Wij mochten geen luxewagen bezitten, geen televisie, een huis kopen was uit den boze. We voerden hevige discussies, waarbij we soms overgingen tot bijna openlijke schuldbekentnissen zoals in China. Maar ons sektarisme had ook iets artificieels: het waren alleen de intellectuelen die zuiver moesten zijn. Indien de arbeiders zich een auto aanschafte of een huis kochten, werd daar geen aanstoot aan genomen. Het is vooral door mijn werk bij ACEC dat ik dat sektarisme heb kunnen doorbreken. Ik heb er mij altijd goed geamuseerd en tot op vandaag ben ik in contact gebleven met de vriendinnen van het werk. In de eerste ploeg waar ik deel van uitmaakte heb ik nog een staking uitgelokt om een directe ingang naar de kantine te verkrijgen. Kort daarop werd ik samen met een andere arbeidster naar een andere afdeling overgeplaatst. Het was toen echt niet moeilijk om de mensen mee te krijgen. Het was echt grappig, voor het minste werd het werk neergelegd. Vandaag zou het ondenkbaar zijn om voor dergelijke zaken te staken. Maar op ACEC werd het toen getolereerd, zelfs al ging het om spontane stakingen. De solidariteit was zeer groot,

maar van sabotage van het werk kon geen sprake zijn, zelfs niet indien er onvrede heerste. Sabotage werd echt afgekeurd omdat wij fier waren op de kwaliteit van het werk dat wij afleverden.

Hebt u zich als maoïste gemanifesteerd op het werk?

Nee nooit. De mensen dachten dat ik een délégué was. Ik was lid van de vakbond, maar ik ben nooit afgevaardigde geweest. Ik was meer een oppositioneel figuur. In het begin hadden we ook een blaadje, dat samen met enkele vrienden werd ineengestoken, *La Lutte continue*. Na enige tijd is dat blaadje dan verdwenen, maar ik ben wel verder blijven militeren met de mensen met wie ik werkte. Er heerste een soort van grote broederlijkheid. ACEC werd ook sterk gedomineerd door Robert Dussart, de communistische hoofddélégué. Hij had een enorme macht, was zeer charisma-tisch en kon op een intelligente wijze de spontane bewegingen laten recupereren door de vakbond. In ACEC was er ook het Nouveau Comité d'Action, dat een oppositionele koers volgde. Ja, wij vormden een kleine oppositionele groep. We zijn nooit echt talrijk geweest. Als we met tien rond de tafel zaten waren we al zeer tevreden, en sommigen van hen hadden in hun afdeling wel een zekere impact. Wij zijn dus steeds in de marge blijven opereren. Dussart, die soms ook iets had van een dictator, had een zodanige greep op zijn achterban, was zo zeker van zijn positie, dat hij dergelijke zaken kon laten gebeuren. Onze actie kon onmogelijk de macht van het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) in ACEC in het gebrang brengen.

Waren er nog andere groepen actief in ACEC?

L'Exploité is een tijd actief geweest, maar deze groep stond in feite buiten ACEC. Ik kan mij niet herinneren dat zij iemand binnen het bedrijf hadden. Hun blaadje werd verspreid aan de poort van het bedrijf, evenals het blaadje van de communisten en later dat van de PVDA. Wij hebben steeds van binnenuit gewerkt, omdat wij mensen en sympathisanten hadden in verschillende afdelingen. Wij hebben ons dus nooit echt naar buiten toe gemanifesteerd. Het gebeurde altijd een beetje in het geheim.

Een dergelijke sluike actie lijkt op een echte verzetsactie.

Zijn er ooit mensen geweest die verder wilden gaan, in de richting van het terrorisme?

In elk geval niet bij ons. Op een bepaald moment werden we via een aantal Leuvense contacten wel benaderd door een Baskische groepering die effectief gewapend was, maar daar zijn we dus niet in meegegaan. Er kon geen sprake zijn van wapens. Integendeel. Wij waren meer voor het uithalen van fratsen, een beetje anarchistisch. Zo hebben we op een bepaald moment actie gevoerd tegen het betalend parkeren door de parkeermeters van Charleroi systematisch te saboteren met lijm of kauwgom. Dergelijke zaken. Ik heb er altijd een zeker plezier aan beleefd. Enerzijds was het sectair, maar anderzijds was het ook wel grappig. Zo hebben we enige tijd ook actie gevoerd tegen de uitbetaling van de lonen via een overschrijving op een bankrekening. Een hele groep mensen was ertegen en wij eisten dan de uitbetaling met een cheque,

die dan direct in de bank werd omgewisseld. Daarna gingen we samen op café. Het ging er vrolijk aan toe. Vandaag zouden dergelijke acties onmogelijk zijn.

De Leuvense maoïsten van de SVB hebben hun beweging vrij vlug omgevormd tot een gestructureerde partij, jullie hebben die stap niet gezet.

Ik heb het altijd betreurd dat Ludo Martens met een deel van de SVB een partij heeft gevormd, omdat er daardoor iets verloren is gegaan. Er heerste een reëel debat in de SVB, er waren verschillende opinies. Wij wilden geen echt zuivere partij zijn. Onze groep had meer iets van een anarchosyndicalistische beweging, vagelijk geïnspireerd door de Italiaanse groep van La Lotta Continua. Wij wilden meer een beweging zijn in plaats van een echte politieke partij.

Maoïstische studenten die in de fabriek zijn gaan werken hebben soms een grote ontgoocheling opgelopen. Is dit voor jou ook het geval geweest?

Nee. Ik heb het mij nooit beklagd dat ik deze richting ben uitgegaan. Ik ben twintig jaar in ACEC gebleven en al mijn vriendinnen zijn gewezen arbeidsters van ACEC. We zien elkaar nog zeer regelmatig. Sociaal gezien was de stap voor mij ook niet zo groot. Mijn vader was wel boekhouder, maar zijn ouders waren arbeiders en mijn twee broers zijn ook arbeiders. De UCL-studenten die naar Charleroi zijn overgekomen, zijn over het algemeen zeer lang in de fabrieken blijven werken. Myriam heeft lange tijd in Concord Lighting gewerkt. Marc is zijn hele beroeps carrière in Carlam gebleven. Idem voor Philippe in Caterpillar. Dominique heeft lange tijd in de metaalindustrie gewerkt en ook zijn broer is vele jaren in de fabriek blijven werken. Zij hebben zich echt als arbeiders geïntegreerd.

Hoe is de groep dan uiteindelijk geëvolueerd?

De mensen die vanuit de UCL waren overgekomen, trouwden, kregen kinderen en in die omstandigheden is het zeer moeilijk om sektarisch te blijven, geen televisie te hebben, geen huis te kopen. Het maoïstische sektarisme kwam ook niet meer overeen met datgene wat ik beleefde in ACEC, met de arbeiders, met de mensen. Ik heb moeten vaststellen dat zij helemaal geen behoefte hadden aan een soort van religie. Laat ons zeggen dat we realistischer geworden zijn. De kleine groep is uiteindelijk uiteengevallen, maar we zijn vrienden gebleven. Sommigen, zoals Marc en Dominique, hebben naderhand de PTB vervoegd, maar Gilles is daar eerder kritisch tegenover gebleven. Philippe is er eveneens uit gegaan en heeft zich meer gericht op Latijns-Amerika: Nicaragua, Cuba. Ik ben zelf ook heel nuchter in die zaken geworden. Als men ziet wat er met de Sovjet-Unie gebeurd is, hoe China evolueert... indien men een beetje lucide is dan moet men erkennen dat Mao niet echt de goede God was. (lach) Ik ben een syndicaliste gebleven, maar ik ben wel tot de slotsom gekomen dat de Grote Avond, de arbeidersklasse, dat het allemaal een utopie was. Het is natuurlijk mooi om in utopieën te geloven, maar laat ons zeggen: het is meer een kwestie van realisme.

Dominique Meeùs: de odyssee van een wiskundige

Ik ben opgegroeid in een echte katholieke familie van de Brusselse Franstalige hoge burgerij. In feite was ik ouder dan de studenten die de Meibeweging meegemaakt hebben. Na mijn studies in de wiskunde ben ik in 1965 onmiddellijk benoemd tot assistent aan de UCL. Maar in het kader van mijn doctoraatsstudie heb ik het jaar 1966–67 in Parijs doorgebracht aan de École Normale Supérieure van de rue d’Ulm, die op dat moment reeds een brandhaard van contestatie was. Voor de gebeurtenissen van mei ’68 was daar reeds enorm veel agitatie. Wij voerden actie rond Vietnam en gebruikten ook de methodes van de Culturele Revolutie, met handgeschreven affiches, naar het voorbeeld van de Chinese *dazibao*.

Heb je dat allemaal in Parijs ontdekt of was het ook reeds in Leuven aanwezig?

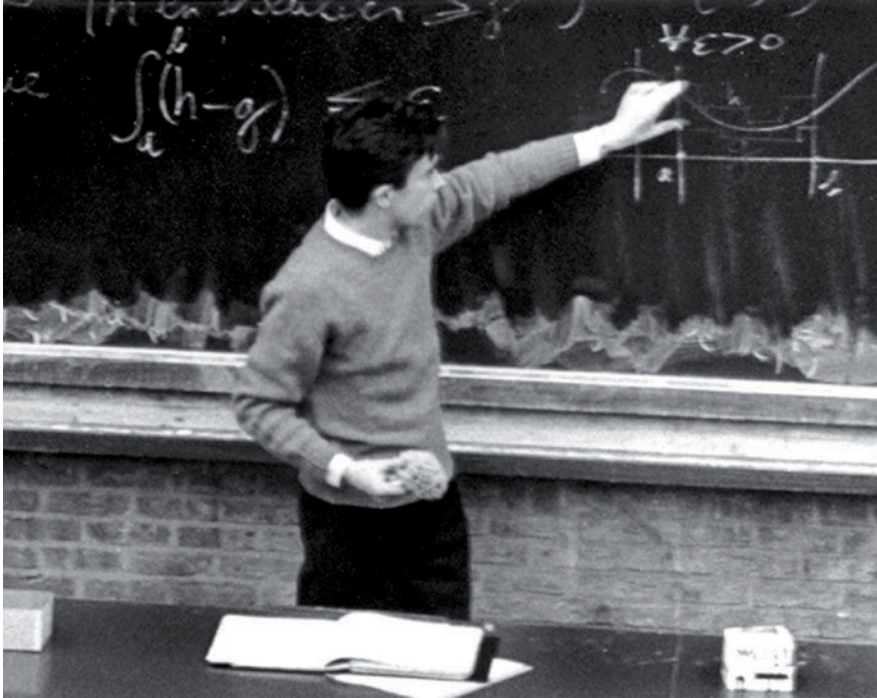
In Leuven kende ik wel een aantal mensen van het literair-politieke tijdschrift *Paroles*, een tijdschrift met een vage derdewereldinslag. Sommige van deze mensen wisten iets af van het marxisme, maar waren zeker niet politiek geëngageerd. Maar ikzelf had in Leuven geen enkele politieke vorming gehad. Ik heb mijn vorming gekregen in de Parijse Vietnamcomités en door de hele sfeer aan de rue d’Ulm. Een van die marxistisch-leninistische militanten daar heeft mij dan op een dag uitgenodigd voor een reis naar China met de Association Franco-Chinoise. Het is tijdens mijn Chinese reis dat ik het marxisme heb leren kennen.

Wat heeft je vooral getroffen tijdens die reis door China?

China bevond zich in volle Culturele Revolutie en men zag niets anders. Het was zonder meer duidelijk dat wij naar het China van de Culturele Revolutie gingen. Er waren de Rode Gardes. De jeugd was gemobiliseerd, hoewel wij op onze reis niet zoveel jongeren ontmoet hebben. Natuurlijk, de reiziger die voordien in Parijs reeds actief was in de marxistisch-leninistische groepen, die over de Culturele Revolutie had gelezen en erover gediscussieerd, kreeg onvermijdelijk het naïeve beeld dat alle Chinezen communisten waren en allemaal gewonnen voor de Culturele Revolutie. Voor ons was China echt identiek aan de Culturele Revolutie. Op een enigszins infantiele wijze beoordeelden wij in ons jeugdig enthousiasme ook de goeden en de slechten: alle Chinezen waren goed, behalve enkele uitzonderingen zoals Liu Chaoqi of Deng Xiaoping. (lach)

Het was ook de periode van het Rode Boekje.

Het *Rode Boekje* bestaat dus uit citaten uit de werken van Mao Zedong, in die tijd bekend als Mao Tsetoeng. Het is een zeer handige manier om toegang te krijgen tot het verzamelde werk van Mao. In China had iedereen het *Rode Boekje* in de hand. Men sprak over niets anders. De groepen in de fabrieken, de scholen, de volksgemeenten, overal werd er gestudeerd met het *Rode Boekje*. Ikzelf, en iedereen in het marxistisch-leninistisch milieu heeft het na 1968 gebruikt. Het was geen folklore.

Dominique Meeüs als docent wiskunde aan de ULB, academiejaar 1970-71 (collectie Dominique Meeüs)

Voor ons was het echt een handig werkinstrument om de theoretische basis te vinden voor onze praktijk. Het *Rode Boekje* is fundamenteel geweest voor een bepaalde periode en niet alleen voor ons.

De Chinareis is dus een echte revelatie geweest.

Na mijn jaar in Parijs was ik al geëvolueerd, maar het is vooral mijn Chinareis geweest in 1967 die mij compleet overhoop gegooid heeft. Tegenover mijn vriendenkring, afkomstig uit hetzelfde bourgeoismilieu, was er een enorme afstand gegroeid. In Brussel, waar ik woonde, heb ik dan de truc gebruikt die ik ook in Parijs had toegepast: aansluiting zoeken bij de Vietnamcomités. Het is op die manier dat ik in contact gekomen ben met een marxistisch-leninistische groep, geleid door Michel Graindorge en Jacques Wattiez. In feite groepeerden zij wat er overbleef van de jeugdorganisatie van de partij van Grippa, die precies uiteengevallen was omtrent een meningsverschil over de Chinese Culturele Revolutie. Ik heb mij bij hen aangesloten en toen is er mei '68 gekomen.

Welke betekenis heeft deze gebeurtenis voor je gehad?

De betekenis? Het was vooral het revolutionair enthousiasme. Wij volgden de gebeurtenissen op de voet via radio Europe n° 1, omdat deze de best geïnformeerde was op dat moment. Wij hadden vooral de indruk van een enorme beweging, dat er van alles kon gebeuren, dat er een decisieve verandering in Europa en de wereld zou plaatsgrijpen. Het was een buitengewone gebeurtenis. Ik werd echt overweldigd door enthousiasme. Ik denk dat ik toen droomde van de mogelijkheid dat dit alles op korte termijn kon leiden tot een revolutie. Dat was uiteraard een beetje naïef. We hebben gezien wat ervan geworden is.

Voordien was er ook de studentencontestatie geweest aan de Leuvense universiteit.

Ik werkte toen als assistent aan de UCL in Leuven, maar de ontwikkeling van de Studentenvakbeweging, de SVB, heb ik niet echt gevolgd. Ik had er ook de betekenis niet van gevat. Ik heb ongetwijfeld de gebeurtenissen van januari 1968 gezien, maar zonder echt het belang te begrijpen en de dimensie ervan in te zien. Hoewel ik op dat moment reeds communist was, heb ik de linkse oproep niet begrepen van mensen die zegden: *“Nee, wij zijn niet tegen de Walen, maar wel tegen de bourgeoisie.”* Ik ben die beweging blijven interpreteren als een nationalistische beweging, maar ik had wel enig begrip voor dat nationalisme. Ik had dus niet door wat er zich op dat moment afspeelde op het communistische vlak. Het is pas later, toen ik in contact kwam met Françoise Charlier en haar groep, dat ikzelf ook een aantal mensen van de SVB heb leren kennen. Het is in die periode dat ik de groep van Graindorge in Brussel verlaten heb om aansluiting te zoeken bij de marxistisch-leninistische groep rond Françoise Charlier, die in de nasleep van mei '68 was ontstaan. Dat was toen volledig nieuw. Er bestond in Leuven geen enkele traditie op dat vlak. Wij vormden slechts een kleine, puur politieke groep, die geenszins de ambitie had om een massale actie op de universiteit op gang te brengen, maar in navolging van de SVB hadden wij wel de naam van Mouvement Syndical Étudiant aangenomen.

Het is dus binnen die groep dat de grote ideologische discussies hebben plaatsgegrepen?

Wij waren jong en enthousiast en ervan overtuigd dat de arbeidersklasse een revolutionaire missie te vervullen had. Wij dienden ons dus naar de arbeidersklasse te keren en wij veronachtzaamden de universiteit. Ik heb mijn doctoraat beëindigd in de zomer van 1970 en voor het academisch jaar 1970–71 had men mij een cursus aangeboden. Ik heb dus nog een jaar les gegeven aan de Leuvense universiteit, maar dan was er de staking bij Caterpillar in juni 1970, een belangrijke gebeurtenis die mij heel erg heeft beziggehouden. Ik begon veel naar Charleroi te gaan – dag en nacht op weg van Leuven naar Charleroi – en uiteindelijk ben ik er begin 1971 gaan wonen. Vrij vlug zijn wij dan in contact gekomen met een kleine Franse groep, die de stap gezet had om te gaan werken in de fabrieken. Er vonden moeilijke discussies plaats in onze groep en toen heb ik beslist om de universiteit te verlaten, nadat ik

Dominique Meeüs (1e rij, 2e v.r.) en Kris Merckx van AMADA (2e rij, 5e v.r.)
in China met de Association Franco-Chinoise (collectie Dominique Meeüs)

mijn contract op normale wijze beëindigd had. Begin september 1971 ben ik werk beginnen zoeken. Ik was toen 29 jaar.

Hoe hebben je ouders gereageerd op deze beslissing? Ik kan mij voorstellen...

Uiteraard was dit voor mijn ouders een zeer zware slag. Ik was de oudste van zes kinderen en zij waren zeer fier dat ik geslaagd was op de universiteit, doctor geworden was, een jaar gestudeerd had in Parijs, aan de rue d'Ulm dan nog wel, daar waar Jean-Paul Sartre ooit gestudeerd had. De intellectuele vervulling was echt hun ideaal. Bovendien had men mij op de universiteit een belangrijke cursus toegewezen. Voor mijn ouders was mijn beslissing echt een catastrofe. Zij zagen de andere kinderen al mijn voorbeeld volgen. Maar zij hebben mijn engagement gerespecteerd, zonder het echt goed te keuren. Ik heb ook altijd een goed contact met hen behouden.

In welke fabriek ben je aan de slag gegaan?

In Thy-le-Château, een staalbedrijf te Marcinelle. Ik werkte er in de afdeling van de stoomketels. Enorme stoomketels zo groot als een huis. Er stonden vijf van derge-

lijke stoomketels in die enorme ruimte, die stoom leverden onder hoge druk voor de staalgietery en de hoogovens. Enige tijd na mijn huwelijk ben ik, samen met mijn vrouw, gaan werken in de kabelfabriek Anglo-Continental te Gilly. Er werden daar eenvoudige kabels gemaakt, maar ook zeer gesofisticeerde, met zeer performante machines. In 1978, bij een rationalisatie, kreeg ik mijn ontslag. Na zes maanden werkloosheid kon ik aan de slag in de staalindustrie van Montignies, in de afdeling van de blaasmachines voor de hoogovens. Ik heb toen geluk gehad, want men was reeds begonnen met de sanering van de staalindustrie. Daar ben ik gebleven tot 1985.

Het kwam er ook op aan je universitaire verleden te verzwijgen.

Ja, al diegenen die vanuit de universiteit naar de fabriek zijn gaan werken, hebben dat gedaan. Bij Thy-le-Château waren ze op zoek naar een ongeschoolde arbeider en ik heb de ploegbaas wijsgemaakt dat ik mijn humaniora niet had kunnen afmaken, dat ik wel kleine jobs had gedaan, maar dat ik op zoek was naar iets serieuzer, stabiel. Het was echt niet moeilijk om aangeworven te worden. Reeds de maandag daarop mocht ik beginnen. Er waren toen helemaal geen psychologische testen of andere controles. Later, met mijn verleden als arbeider – ik kwam uit een groot bedrijf – was het nog veel evidentier om aangenomen te worden.

In die jaren beschouwde je jezelf als een communist.

Wat betekende het in de praktijk om een marxistisch-leninistisch militant te zijn? Verkocht je een krantje op het bedrijf?

Nee, dat was onmogelijk, ik zou onmiddellijk aan de deur gezet zijn. Over het algemeen gebeurde de verspreiding door kameraden uit andere fabrieken, of zelfs het liefst door studenten uit Leuven. Meestal waren zij het die de pamfletten kwamen verspreiden. We hebben ons dus nooit openlijk als communist geaffirméerd – we waren zeer voorzichtig op dat vlak – maar dit was uiteraard ook ons zwak punt. We hebben wel een aantal arbeiders gerekruteerd in onze groep, vooral dan via persoonlijke relaties, maar in Thy-le-Château had ik niemand anders. Wij hadden ook het probleem dat we té radicaal tegen de revisionisten waren, de aanhangers van de KPB, en een enorme terughoudendheid hadden ten opzichte van de vakbonden. Wij hadden de staking van Caterpillar meegemaakt, waar vakbondsleiders tussenbeide waren gekomen om in te beuken op de stakerspost. Zo waren we tot de conclusie gekomen dat de vakbonden een van de apparaten waren van de burgerlijke staat om de arbeiders te controleren. Bijgevolg wilden we niets met ze te maken hebben. Dat was uiteraard een zeer kortzichtige en pessimistische visie. Daar wij ons niet wilden affirmeren als communisten en weigerden in de vakbonden te werken was ons enige perspectief de wilde stakingen en de strijdcomités, die spontaan zouden ontstaan. Het was onze taak om deze te groeperen en op termijn zou daaruit misschien een meer georganiseerde structuur komen: een communistische partij geleid door strijdbare arbeiders. Wij geloofden dat alleen

zij konden garanderen dat het een echte proletarische partij zou zijn en geen bourgeoispartij. Als intellectuelen moesten wij ons dan ten dienste stellen van de beweging.

Maoïst zijn was niet alleen een politieke opvatting, het was ook een levensstijl.

Bij Mao hebben we allerlei interessante dingen gevonden, maar soms hebben we inderdaad overdreven. Tijdens de Culturele Revolutie was er een slogan die gericht was tegen de cultus van het boek en op een bepaald moment heb ik bijna al mijn boeken uit mijn bibliotheek geliquideerd, omdat ik vond dat het typisch kleinburgerlijk was om boeken te verzamelen. Men kon het ook stellen met enkele fundamentele werken en de rest was van geen belang meer. Ja, er zijn bepaalde excessieve of naïeve elementen geweest, eigen aan de jeugd of door een gebrek aan volwassenheid...

Tijdens de jaren 1970 waren er ook nog andere marxistisch-leninistische groepen.

Ik denk aan de Union des communistes marxistes-léninistes de Belgique (UCMLB), aan Clarté of L'Exploité. Hoe was de verhouding met deze groepen?

Wij hebben de moed gehad om naar de arbeiders toe te gaan en in het begin zijn er nogal wat discussies geweest met studenten, met andere groepen, ook met de Vlaamse groep van AMADA. Maar wij hadden de indruk dat wij te veel tijd verloren met oeverloze theoretische discussies over de rol van de arbeidersklasse enz. Wij wilden rekruteren; de mensen thuis gaan bezoeken. Wanneer we iemand kenden die interessant kon zijn dan gingen we met hem praten, probeerden we vrienden te worden en zelfs op café te gaan of naar het voetbal met de werkmakers. Dat was voor ons het belangrijkste en om die reden hebben we de bruggen met die andere groepen opgeblazen, zij moesten zelf maar in de fabrieken gaan werken. Sommige van die groepen waren er ook op uit om 'onze' arbeiders in te pikken. Daar moesten we natuurlijk niet van weten. Wij probeerden de mensen ook niet plat te slaan met allerlei blabla. Als je sommigen van de UCMLB bezig zag, dan had je echt schrik om met hen geassocieerd te worden. Op Anglo-Continental was op een bepaald moment een UCMLB-militante aangenomen. Als een getuige van Jehova begon ze onmiddellijk van alles uit te kramen over de revolutie enz. ...en zeer slecht en weinig werk te leveren. Anglo-Continental was geen gemakkelijk bedrijf, men moest het werk aanleren. Enkele weken later stond ze al aan de deur. Wij hadden dus echt schrik van dergelijke groepen en wij hebben ons volledig op onszelf teruggeplooid. We hebben nog zaken gedaan, we hebben nog een zekere strijd geleverd, vooral dan op ACEC, met Françoise en Léopold. Maar uiteindelijk deden de andere leden van de groep zeer weinig. Er waren soms discussies over de actualiteit, sommigen probeerden de mensen ideeën bij te brengen, maar er is geen echt belangrijke actie meer geweest.

Er is dus nooit een poging geweest om te herstructureren als proletarische partij.

Nee, nooit. De groep is simpelweg opgehouden te bestaan, omdat we weigerden in de vakbonden te gaan werken en alleen maar actiecomités wilden. Wij zijn doorgegaan met het voeren van discussies, met vergaderen, het uitwisselen van informatie over wat er in de bedrijven gebeurde. We probeerden elkaar te helpen en we zetten ook onze theoretische vorming verder: samen discussiëren over onze lectuur. Wij gaven ook pamfletten uit. Wij hadden een stencilmachine aangekocht. Wij rekruteerden leden, die geen studenten van Leuven meer waren, maar arbeiders, en wij hadden ook een kern van arbeiders-sympathisanten om ons heen. Ik geloof dat we echt ernstig werk geleverd hebben, maar onze fundamentele politieke misvattingen hebben gemaakt dat de groep steeds informeler werd, dat er minder vergaderingen kwamen, dat we uiteindelijk niet meer vergaderden en gestopt zijn met het betalen van ledenbijdragen. De groep is nooit officieel ontbonden, maar is stilaan uitgedoofd. Ik weet niet of hij vijf jaar bestaan heeft in de streek van Charleroi. De belangrijkste actie hebben we in feite gevoerd toen de groep niet meer bestond. Dat was in 1977–78, om het uitdrijven van een groep migranten te voorkomen, die gehuisvest waren in een aantal woningen die toebehoorden aan een steenkoolmijn. De woningen zouden afgebroken worden voor een of andere afrit van een autosnelweg. Om de bewoners eruit te krijgen was de elektriciteit in die huizen afgesloten. Die mensen wisten niet waarheen, sociale woningmaatschappijen weigerden hen op te nemen, omdat zij te veel kinderen hadden. Wij hebben toen een actiegroep gevormd, die gedurende weken en maanden een voorbeeldige strijd gevoerd heeft. Wij hebben de bewoners georganiseerd en samen met hen straatacties op touw gezet. We hebben er de pers op gezet en de politici onder druk gezet en zo zijn de gemeentebesturen er uiteindelijk toe gekomen om aan die migrantengezinnen sociale woningen toe te kennen.

Was de implosie van de groep voor jou een mislukking?

Een ontgoocheling in de mogelijkheden van een revolutionaire werking?

Neen, want mijn communistische ideeën waren niet veranderd. Uiteraard met de verdwijning van de groep viel ik wel op mezelf terug, maar op dat moment was er nog mijn vrouw, die eveneens deel uitmaakte van de groep, de kinderen, de vrienden... De scheiding van mijn vrouw, begin jaren 1980, was een veel zwaardere slag. Ik stond er alleen voor om de twee kinderen op te voeden. Ik had ook geen enkel ander perspectief. Een terugkeer naar de universiteit was uitgesloten. De wetenschap evolueert aan een ongelooflijke snelheid. En een leven als bediende op een bureau interesseerde mij niet. Maar ik had ook de indruk dat iets anders doen een verraad zou zijn tegenover mijn werkmakkers. Ik ben dus alleen verder mijn weg gegaan als arbeider, die minder en minder begaan was met politiek. Ja, ik was een gewone arbeider geworden, met een intellectueel verleden, die veel boeken las en die bij momenten zijn bureaus in moeilijkheden hielp. Niettemin heb ik in 1985 dan toch beslist om de fabriek te verlaten en de overstap te maken naar de opleiding

Dominique Meeùs als directeur van Le Réseau, een vormingscentrum voor personen met een fysieke handicap, 1998 (collectie Dominique Meeùs)

van kansarmen: de Fondation pour l'Université Ouverte de Charleroi (FUNOC). In het begin aarzelde ik om te gaan werken in een vzw die afhing van Europese subsidies, die jaarlijks opnieuw moesten aangevraagd worden. Ik verdiende een behoorlijk loon in de staalindustrie en moest ook instaan voor de twee kinderen. Bovendien had ik het moeilijk om de fabriek te verlaten, waar ik tien, bijna vijftien jaar gewerkt had, om mij te begeven in het avontuur van een vzw. Uiteindelijk heb ik mij laten overhalen en heb ik ook daar een hele carrière opgebouwd. Ik heb dus drie carrières gehad: zes jaar aan de universiteit, bijna vijftien jaar op fabriek en vijftien jaar in de vorming van kansarmen.

Uiteindelijk heb je ook de stap naar de PTB gezet.

Dat is een zeer lang proces geweest. Ik heb de eerste AMADA-militanten in Charleroi zien toekomen, maar ik bleef eerder wantrouwig. Wij hadden die negatieve ervaring gehad met de militanten van de UCMLB en hadden de neiging om al die groepen over dezelfde kam te scheren. Zo hadden zij in het begin via de derdewereldbeweging contact opgenomen met een jonge Italiaanse délégué bij Anglo-Continental, die zeer opportunistisch was; waar we niet van moesten weten. Voor ons was dat genoeg om te stellen dat zij er niets van begrepen hadden, dat zij geen oog hadden voor veiligheid, en er zomaar van alles uitkraamden. Het was uitgesloten om met die mensen contact te hebben. Toen onze groep uiteengevallen was, ben ik bij dat idee gebleven. Het is later, tijdens mijn periode aan de FUNOC, en dan vooral door mijn onderzoek naar de kansarmen, dat ik gecontacteerd werd door mensen van de PVDA. Zo heb ik de partij beter leren kennen. Uiteindelijk ben ik lid geworden en zo heb ik opnieuw aansluiting gevonden met mijn militante verleden.